

הגאון רבי שלמה יוסף זווין זצ"ל ירושלים

בשוחט את הפסח על החמץ

(בגדר שחיטה שאינה ראויה)

הוצאת תל אביב

במשנה פסחים (ס"ג א'): השוחט את הפסח על החמץ עובר בלא תעשה, ר' יהודה אומר אף על התמיד, ר' שמעון אומר הפסח בארבעה עשר לשמו חייב ושלם לשמו פטור, וברש"י: שלא לשמו פטור שפסול הוא ושחיטה שאינה ראויה לאו שמה שחיטה, והכי אית ליה לר' שמעון בכל דוכתי בכיסוי הדם ובאותו ואת בנו ובתשלומי ארבעה וחמשה. והקשה בחי' חת"ס וכן בשו"ת דבר אברהם (ח"ב סי' ו'), שבגמ' (ס"ד א') משמע שר' שמעון מודה לר' יהודה שאף על התמיד עובר, והרי בחולין (פ"א א') אמר רבא היא חולין ובנה עולה לא מביעיא שחט חולין ואח"כ שחט עולה דפטור אלא אפילו שחט עולה ואח"כ שחט חולין פטור, שחיטה קמייתא לאו בת אכילה היא, והיינו לר' שמעון ששחיטה שאינה ראויה לאו שחיטה היא. ואם כן למה חייב השוחט את התמיד על החמץ, הרי תמיד עולה הוא ולאו בת אכילה היא, והרי ר' שמעון פוטר השוחט על החמץ בשחיטה שאינה ראויה.

ולי קשה עוד בעיקר הדבר המבואר בחולין ששחיטת קדשים היא שחיטה שאינה ראויה, כשאינה ראויה לאכילה, ואפילו ר' יוחנן לא נחלק שם על רבא אלא מפני שסובר אכילת מזבח שמה אכילה, ולכן עולה נקראת ראויה לאכילה, אבל בעיקר הדבר גם הוא סובר שאף שחיטת קדשים צריכה לר' שמעון להיות ראויה לאכילה, וקשה לי מהסוגיא בקדושין (נ"ז א') בשחטה לצפור מצורע שלא באזוב ר' יעקב אומר הואיל והוקצה למצותה אסורה, ור' שמעון אומר הואיל ונשחטה שלא כמצותה מותרת, ופירשו בגמ' שם שחולקים בשחיטה שאינה ראויה, שר' יעקב סובר שמה שחיטה, ור' שמעון סובר לא שמה שחיטה, ופרש"י ששחיטה שאינה ראויה היא מפני שאינה ראויה למצותה, הרי ששחיטה שאינה ראויה לא נקרא מה שאינה ראויה לאכילה דווקא, אלא מה שאינה ראויה למצותה, ושחיטה שלא באזוב לר' שמעון מותרת באכילה ונקרא ששאר מפני שלמצות טהרת מצורע אינה ראויה, ולהיפך כששחטה כהלכתה באזוב אסורה באכילה והנאה מפני שלמצותה היא ראויה, וא"כ אף בשחיטת קדשים לו יהא כרבא שאכילת מזבח לא שמה אכילה, אבל על כל פנים למצותה הרי היא ראויה, ולכך היא עומדת להקריבה למזבח, ולמה נקראת שחיטה שאינה ראויה.

אשר ע"כ נראה לומר באור חדש בכל עיקר המושג של שחיטה שאינה ראויה, שבכל מקום שאומרים שחיטה שאינה ראויה אין הכוונה כלל שאינה ראויה לאכילה, אלא שאינה ראויה למצותה, אלא שבכ"מ שדנים על דברים התלויים ומסתעפים משחיטה פרטית המיוחדת למצוה ידועה, אנו צריכים שתהיה ראויה לאותה המצוה דוקא, ואף כשאינה ראויה לאכילה אבל היא ראויה למצותה הרי זו שחיטה ראויה, ולהיפך כשלמצותה אינה ראויה אף שראויה לאכילה הרי זו שחיטה שאינה ראויה, התלויה במחלוקת של ר' מאיר ור' שמעון אם היא שחיטה. ואף על פי שר' שמעון למד ששחיטה שאינה ראויה לאו שמה שחיטה משחיטת חולין שהיא ראויה לאכילה, כמבואר בחולין (פ"ה א'), הרי זה מפני שבשחיטת חולין נקרא זה גופא ראויה למצותה מה שהיא ראויה לאכילה, שמצות השחיטה היא על היתר האכילה, וכל שאין בה היתר אכילה אין ע"ז מ"ע של שחיטה כלל,

כמו שכתבו הפוסקים שאין לברך ברכת השחיטה על טרפה, שאין לברך אקבמו"צ מפני שאין ע"ז מ"ע כלל, וכמבואר מהרמ"א בשו"ע יו"ד (י"ט א') והסכימו לו הט"ז והש"ך והפרי"ת והתב"ש והפמ"ג ועוד, ואין נ"מ מה שאין זו מצוה חיובית, שעכ"פ הרי זו מ"ע הנמנית בתרי"ג מצות, ומברכים ברכת המצות אקבמו"צ, וזוהי מצותה שאם ירצה לאכול בשר יתיר אותה ע"י שחיטה, וכאמור בתורה כי תאוו נפשך וגו' וזבחתי וגו', ולכן כשמותרת באכילה היינו ראויה למצותה, ומעתה בצפורי מצורע כשאנו דנים על איסור אכילתם הרי איסור זה תלוי ונמשך לא מדין שחיטה בכלל, אלא משחיטת צפורי מצורע דוקא, ולכן לר' שמעון צריך שתהא ראויה למצותה, היינו למצות צפורי מצורע. והוא הדין שחיטת עולה לגבי הדינים התלויים בשחיטת קדשים, הרי זו ג"כ שחיטה ראויה אף לרבא, אבל מה שאמר רבא שאכילת מזבח לאו שמה אכילה, והיא שחיטה שאינה ראויה, הרי אמר כן לענין דין של אותו ואת בנו, ואיסור של אותו ואת בנו הרי אינו תלוי כלל בשחיטת קדשים, אלא בשחיטה בכלל, וע"י תוס' חולין (פ' ב' ד"ה קדשים ופ"ה ד"ה אין דנין) שעיקר אותו ואת בנו בחולין כתוב, ולכן צריך שתהא ראויה למצותה של סתם שחיטה, היינו שחיטת חולין, שמצותה היא שתהא ראויה לאכילה, וכיון שאכילת מזבח לרבא לאו שמה אכילה, הרי זו שחיטה שאינה ראויה. ואף על פי שבשחוט חוץ אין האיסור נוהג אלא בקדשים, ומ"מ למד משם ר' מאיר ששא"ר לאכילה שמה שחיטה, כמבואר בחולין (פ"ה א'). הרי לדברינו גם בשחוט חוץ פירוש ששא"ר הוא שאינה ראויה למצותה, שהרי אין איסור לשחוט חולין בחוץ, אלא על קדשים הוא שנאמר האיסור, ואינה ראויה למצותה, היינו לשחיטת קדשים, שהקרבן נפסל, ולמד מזה ר' מאיר שבכל מקום א"צ שתהא ראויה למצותה, וממילא בדינים התלויים בשחיטת חולין א"צ שתהא ראויה לאכילה, שהיא מצותה של אותה שחיטה, וכשם שר"ש למד ששא"ר למצותה כמו שחיטה בצפורי מצורע שלא באזוב לא שמה שחיטה משחיטת חולין, מפני שבחולין היתר האכילה היינו מצותה, כך מאידך גיסא ר"מ למד ששא"ר לאכילה בחולין שמה שחיטה משחוט חוץ שאינה ראויה למצותה.

ומבואר לנו בזה דברי התוס' קדושין (נ"ז ב' ד"ה מה שלי) הקשים מאד, והוא המבואר שם בשם הר"מ ששחוט חוץ מותרים באכילה, שהשחיטה הוציאה מידי איסור אבר מן החי, ועי"ש במהרש"א, והקשה בס' המקנה שם הרי מפורש בחולין ששחוט חוץ היא שחיטה שאינה ראויה, והאריך לתרץ, ובשו"ת דבר אברהם (ח"ב סי' ו') כתב שתירוצו דחוק והמליץ ע"ז "חזות קשה נראה לי" והשאיר הקושיא בצע"ג.

ולדברינו לק"מ ששחיטת שחוט חוץ אפילו אם נאמר שהיא מותרת באכילה מ"מ היא שחיטה שאינה ראויה, שהרי למצותה אינה ראויה, שהרי חולין מותרים לשחטם בחוץ, וקדשים הם שאסורים בשחוט חוץ, ולמצותם אין השחיטה מתרת, שהקרבן הרי נפסל בשחיטה זו, והיא שפיר ששא"ר למצותה.

ומעתה אף הקושיא משוחט על החמץ לק"מ, שהרי איסור שוחט על החמץ אינו תלוי בשחיטה בכלל, כאותו ואת בנו, אלא בשחיטת קדשים דוקא, ואילו שחט סתם חולין על החמץ אין על זה שום איסור כלל, והכתוב אומר לא תשחט על חמץ דם זבחי, ומזבחי זה למדו אף על התמיד, זבחי המיוחד לי, כמבואר בגמ' שם, וא"כ אין אנו צריכים אלא שתהא ראויה למצות קדשים, ולמצותה הם שחיטת התמיד, היא ראויה, וכמו בצפורי מצורע שהיא שחיטה ראויה למצותה, ואינו דומה כלל למה שהביא בדבר אברהם שם מב"ק (ע"ו א') לענין שחיטת ארבעה וחמשה, כי שם אינו תלוי בשחיטת קדשים, ולכן צריך שתהא ראויה לאכילה שהיא מצותה של שחיטת חולין, מה שאין כן שוחט על החמץ וכמבואר.

הגאון רבי יעקב בצלאל ז'ולטי זצ"ל
הרב הראשי וראב"ד ירושלים
מח"ס "משנת יעבץ"

השוחרט את הפסח על החמץ

א

שנינו בפסחים ס"ג ע"א השוחרט את הפסח על החמץ עובר בלא תעשה וכו', ר"ש אומר הפסח בארבעה עשר לשמו חייב, ושלא לשמו פטור, ושאר כל הזבחים בין לשמן ובין שלא לשמן פטור, ובמועד לשמו פטור שלא לשמו חייב וכו'. ופרש"י ובמועד בתוך הפסח וכו', חייב דלהכי קאי, והוא לה שחיטה ראויה, וחייב משום לא תשחט, בהדי לאו דלא יראה ולא ימצא, ואיכא מלקות נמי בשחיטה. וצ"ע לשם מה כתב רש"י, וחייב משום לא תשחט "בהדי לאו דלא יראה ולא ימצא" הלא פשוט הוא דבמועד שהוא בתוך הפסח שעובר בכל יראה ובכל ימצא, ועוד דלמה לא כתב רש"י זה ברישא דמתני', דהשוחרט את הפסח על החמץ עובר בל"ת, שהוא בהדי לא יראה ולא ימצא, שהלא שיטת רש"י בפסחים ד' ע"א, דעובר בלא יראה משש שעות ולמעלה ביום י"ד, וכבר העיר בזה הצ"ח, עיי"ש. ונראה דיש להסתפק בעיקר האיסור של שוחרט הפסח על החמץ, אם הוא מהלכות הפסח, היינו שהאיסור הוא מדיני קרבן פסח שאסור לשוחרטו על החמץ, או שיסור האיסור הוא מדיני חמץ, שבזמן שחיטת הפסח, יש איסור נוסף להשהות חמץ ברשותו, ומלבד לאו דכל יראה ולא ימצא שנאמר בכל ימי הפסח, יש לאו נוסף שמהה חמץ ברשותו בזמן שחיטת הפסח.

ויש להביא ראיה לזה, דמבואר שם ס"ג ע"א בתוס' ד"ה השוחרט פסח על החמץ עובר בל"ת, אומר ריב"א דהפסח כשר דהלא לא שנה עליו הכתוב לעכב, ובתוספתא דמכילתין תניא בהדיא השוחרט את הפסח על החמץ ב"ד עובר בל"ת, והפסח עצמו כשר ויוצא בו ידי חובתו בפסח. ועיי' במהרש"א שהעיר הלא שנה עליו הכתוב, דכתיב לא תזבח על חמץ וגו', וכתיב לא תשחט על חמץ וגו', וי"ל דבכה"ג לית לן למימר דשנה עליו הכתוב לעכב, אלא דשנה עליו לעבור עליו בב' לאוין וכו', עיי"ש. ודבריו תמוהים דלא מצינו דבשוחרט הפסח על החמץ לוקה שמונים.

והנה בירושלמי שם גרסינן תני חזקיה לא תשחט על חמץ דם זבחי, התורה קראת אותו זבחי והיינו שגם לאחר שנשחט על החמץ הוא זבחי, כלומר שהוא כשר. עכ"פ מבואר דצריך טעמא שהפסח כשר, א"כ מוכח שהוא דין בהלכות הפסח, דאם נשחט על החמץ, הפסח נעשה שלא כדינו, משו"ה צריך להשמיענו שמ"מ הפסח כשר, אבל אם נאמר שהוא מדיני חמץ, שיש לאו נוסף להשהות את החמץ בזמן שחיטת הפסח, א"כ פשוט הוא שהפסח כשר, שהרי הפסח נעשה כדינו, רק שעבר על איסור חמץ.

ואשר ע"כ נראה בדעת רש"י, דזהו רק לת"ק ברישא דמתני', דהלאו של שוחרט הפסח על החמץ נאמר רק ב"ד בזמן שחיטת הפסח, א"כ יסור דינו הוא מהלכות הפסח, אבל לר"ש שגם במועד הוא עובר על שחיטת שאר קרבנות על החמץ, א"כ מוכח שהוא מדיני חמץ, היינו שיש איסור נוסף להשהות חמץ בזמן שחיטת קרבנות במועד, אבל אין זה מדיני הקרבן, שהרי הקרבן בעצמו הוא לא מקרבנות הרגל, אלא הוא מנדרים ונדבות שמקריבין במועד, שלא שייך לומר בהן שמדיני הקרבן הוא שאסור לשוחרטן על החמץ.

שהרי הם קרבנות של כל ימות השנה, אלא שמדיני חמץ הוא, שאסור להשהות חמץ ברשותו בזמן שמקריב קרבנות במועד, ולפי"ז שפיר כתב רש"י בדברי ר"ש וחייב משום לא תשחט "בהדי לאו דלא יראה ולא ימצא" כלומר שלר"ש גם הלאו דלא תשחט הוא כדין הלאו דלא יראה ולא ימצא שהוא איסור מדיני חמץ.

ויש בזה נפ"מ לדינא, דהנה המנ"ח מצוה פ"ט הביא מחלוקת בין השאגת אריה להצל"ח, בחמץ של נכרי שקיבל עליו אחריות שעובר בבל יראה ולא ימצא, אם עובר גם בלא תשחט על חמץ, דלדעת השאגת אריה הוא עובר, כמו שעובר בבל יראה, ולדעת הצל"ח אינו עובר אלא בחמץ שלו ממש, עיי"ש.

ונראה דזהו דכתב רש"י וחייב משום לא תשחט "בהדי לאו דלא יראה ולא ימצא" היינו כיון שהוא מדיני חמץ, א"כ בכל מקום שעובר בבל יראה, הוא עובר גם בלא תשחט, כלומר שאפילו בקבלת אחריות הוא עובר בלא תשחט, כמו שעובר בבל יראה.

אולם לת"ק שאינו עובר בלא תשחט אלא בי"ד בשחיטת הפסח, ולפי המבואר יסוד דינו הוא בהלכות הפסח, שאסור לשחוט את הפסח על החמץ, א"כ שפיר אפשר לומר שהוא רק בחמץ שלו, ולא בקבלת אחריות שהרי הלאו דלא תשחט לא דמי כלל ללאו דבל יראה שהוא מדיני חמץ, משא"כ הלאו דלא תשחט שהוא מדיני הפסח.

אוצר החכמה

ב

לחיות 1234567

והנה כתב שם המנ"ח, וביטול מועיל ללאו זה, אם ביטל חמץ קודם זמן איסורו אינו עובר אלא אם הוא ברשותו, ומשנה מפורשת היא (פסחים מ"ט ע"א) ההולך לשחוט פסחו מבטלו בלבו.

אמנם יש לדון בזה, דהנה לשיטת התוס' בפסחים ד' ע"ב דביטול הוא מטעם הפקר, א"כ פשוט הוא שלאחר ביטול אינו עובר בלא תשחט, שהרי החמץ כבר אינו שלו. אך לדעת רש"י שם, והרמב"ם בפ"ב מה' חמץ ה"א, דביטול הוא קיום מצות תשביתו שמבטלו מתורת חמץ, אבל החמץ נשאר שלו, א"כ אפשר לומר שזה מהני רק לגבי הלאו דבל יראה, ולא לגבי הלאו דלא תשחט, שהרי מ"מ הוא שוחט את הפסח על החמץ, שהרי לגבי איסור אכילה זה נשאר להיות חמץ.

ונראה עוד דזהו ספיקת הירושלמי פסחים פ"ה ה"ד, תמן תנינן בש"א שאור בכזית, חמץ בכותבת, ובה"א זה וזה בכזית, רבי זריקן בשם ר"י ב"ח לא שנו אלא לביעורו, אבל לאכילה כזית וכו', שחטו על החמץ אחר מי את מהלך, אחר אכילתו או אחר ביעורו. ולכאורה הספק הוא רק לב"ש דחמץ ביעורו בכותבת, אבל לב"ה דזה וזה בכזית, אין כל נפ"מ אם בשוחט הפסח על החמץ את מהלך אחר אכילתו, או אחר ביעורו.

אכן אפשר לומר שגם לב"ה יש בזה נפ"מ, היינו בחמץ לאחר ביטול, דאם זה תלוי באכילה, הרי יש איסור אכילה גם לאחר ביטול, והלא החמץ הוא שלו, אבל אם זה תלוי בביעורו, הלא לאחר ביטול מה"ת הרי זה כמבוער.

אלא שהמנ"ח הביא משנה מפורשת דקתני ההולך לשחוט את פסחו ולמול את בנו וכו', אם יכול לחזור ולבער ולחזור למצותו יחזור ויבער, ואם לאו מבטלו בלבו. ומשמע דלאחר שמבטלו בלבו הוא שוחט את פסחו, א"כ מוכח שאין איסור לשחוט את הפסח על החמץ לאחר ביטול.

ונראה דהנה בתוס' רע"א במשניות שם הביא דכתב המג"א סי' תמ"ד ס"ק י"א, דאם הוא מו' שעות ולמעלה, דאין יכול לבטל, והולך למול בנו יחזור מיד, משום דהאי עשה

והאי עשה, ועשה דתשבתו חמור טפי דבכל שעתא עובר עליו, משא"כ במילה. ובאבן העזר שם השיג, דהרי בהולך לשחוט את פסחו בודאי דינא דמתני' גם מו' שעות ולמעלה דאינו חוזר לבער, דהא עשה דפסח הוי עשה שיש בו כרת, ודחי לעשה דתשבתו, וממילא ה"ה בהולך למול בנו, כיון דבמתני' כייל ליה בחד בבא, והטעם דמשהה חמץ ע"מ לבערו אינו עובר בעשה כמ"ש תוס' פסחים כ"ט, עיי"ש.

אמנם כתב הגרע"א שם דהצל"ח הביא בשם חכ"א השגה גדולה על האבן העזר, דבלשחוט פסחו בודאי דינא דהמג"א אמת, דהא א"א לו לשחוט פסחו כשיש לו חמץ בביתו, דעובר על לאו דלא תשחט על חמץ, ולא שייך דעשה דפסח ידחה ללאו דלא תשחט, דל"א כן בדבר שהלאו הזה בעצמותו דמצוה, שהתורה אמרה דהעשה דשחיטת הפסח לא יהיה על החמץ, ואף דאיכא לאוקמי קרא ביש לו פנאי לבער חמצו תחילה, מ"מ לא שייך בדבר זה עצמו לומר דעשה דוחה ל"ת, שאין זה דומה לשארי מקומות שלא נאמר הל"ת על דבר זה, רק שאירע דמזדמנים יחד העשה ול"ת, וכיון שכן אדרבא הוא סייעתא להמג"א, כיון דבלשחוט פסחו בודאי לאחר שש ולא ביטל דחוזר לבער, הכא נמי בלמול את בנו דחד דינא אית להו עכ"ד.

אלא דכתב שם הגרע"א, דביסוד זה דהיכא דל"ת בדבר זה עצמו, לא שייך לומר דעשה דוחה ל"ת, מצאנו להטו"א חגיגה ד' ע"א שלא כתב כן, שהקשה דנימא דעשה דראיית פנים דוחה ל"ת דלא יראו פני ריקם וכו', הרי אף דהלאו הוא באותו דבר עצמו, דהזהירה התורה דראיית פנים לא יקיים רק להביא עמו קרבן, מ"מ אמרינן דזהו רק באפשר להביא קרבן, דעבר על לאו אם אינו מביא, והוי כמו לאו דעלמא, ואם אי אפשר להביא קרבן דוחה העשה לל"ת וכו', עיי"ש.

מצתה נראה לדעת האבן העזר דלאחר ו' שעות דלא מהני ביטול, הוא שוחט את הפסח אע"פ שיש ברשותו חמץ שלא ביטל, והיינו כמש"כ הגרע"א דס"ל כהטו"א דגם באופן זה אמרינן דעשה דשחיטת הפסח דוחה ל"ת דלא תשחט א"כ שוב אפשר לומר שגם לפני ו' שעות דקתני במתני' דמבטלו בלבו ושוחט את פסחו, היינו דמבטלו בלבו רק לקיים מצות תשבתו, אבל על הלאו דלא תשחט באמת לא מהני ביטול, אלא דמ"מ שוחט את פסחו, משום דעשה דשחיטת הפסח דוחה לא תעשה דלא תשחט.

הפסח

ג

ונראה עוד בזה, דאיתא שם בפסחים ס"ג, אמר רשב"ל לעולם אינו חייב עד שיהא החמץ לשוחט או לזורק או לאחד מבני החבורה וכו'. ובתוס' שם ע"ב ד"ה או, אומר ר"י דלא מיחייב בעל החמץ, אלא השוחט והזורק דלא תשחט אמר רחמנא, ועוד איך יתחייב לר"י הא לאו שאין בו מעשה הוא. והנה לפי המבואר בדעת התוס', שהלאו דלא תשחט הוא מדיני הפסח, א"כ פשוט הוא שרק השוחט והזורק עובר ולא בעל החמץ, שהרי רק השוחט והזורק עשו את הפסח שלא כדינו, אבל אין לחייבם משום משהה חמץ, שהרי לא היה בידם חמץ כלל. אולם הרמב"ם בסה"מ ל"ת קט"ו כתב וז"ל, הזהיר משחוט הפסח על חמץ, והוא אמרו יתעלה לא תזבח על חמץ דם זבחי, וכבר נכפלה אזהרה זו בזה הלשון בעצמו לא תשחט, וענינו שבעת שחיטת הפסח והוא בין הערבים לא יהיה חמץ ברשותו לא אצל הזורק, ולא אצל השוחט, ולא אצל המקטיר, ולא אצל אחד מבני החבורה, וכל "מי מהם שיהיה חמץ אצלו בעת ההיא לוקה" ומשמע מדבריו שאם היה חמץ אצל אחד מבני החבורה הוא לוקה, היינו בעל החמץ (ועיי' רמב"ם ה' קרבן פסח פ"א ה"ה).

לכן נראה בדעת הרמב"ם, דיסוד איסור לא תשחט על חמץ, זה לא מדיני הפסח, אלא הוא מאיסורי חמץ, היינו שבשעת שחיטת הפסח יש לאו נוסף של משהה חמצו, ואשר ע"כ כשהיה לאחד מבני החבורה חמץ הוא עובר בלאו, ולא השוחט והזורק, כיון שהאיסור הוא משום משהה חמצו בזמן שחיטת הפסח.

ולפי"ז שפיר כתב האבן העזר דלאחר ו' שעות אף שאינו יכול לבטל, מ"מ הוא שוחט את פסחו, ואינו עובר בלאו דלא תשחט, משום דאתי עשה דשחיטת הפסח ודוחה ל"ת דלא תשחט, כיון דהל"ת הוא לא דין בקיום העשה דשחיטת הפסח כמש"כ הצ"ח הנ"ל, אלא שהוא לאו בפני עצמו מדיני חמץ, א"כ שפיר דוחה עשה דשחיטת הפסח ל"ת דלא תשחט שהוא מדיני חמץ.

ויסוד לזה הוא דאיתא בפסחים ה' ע"א, רבא אמר מהכא (דמ' שעות ולמעלה יש חיוב להשבית את החמץ) לא תשחט על חמץ דם זבחי, לא תשחט הפסח ועדיין חמץ קיים. והרמב"ם בפ"ב מה' חמץ ה"א כתב, מצות עשה מן התורה להשבית החמץ קודם זמן איסור אכילתו, שנאמר ביום הראשון תשביתו שאור מבתיכם, ומפי השמועה למדו שהראשון זה הוא יום ארבעה עשר, ראיה לדבר זה מה שכתוב בתורה לא תשחט על חמץ דם זבחי, כלומר לא תשחט הפסח ועדיין החמץ קיים, ושחיטת הפסח הוא יום ארבעה עשר אחר חצות. הרי מבואר דמהאי קרא למדים זמן של השבתת חמץ, א"כ מוכח דהא דכתיב לא תשחט על חמץ וגו', שהוא לא מדיני הפסח, אלא שהוא מדיני החמץ.

ובזה ניחא הא דכתב הרמב"ם בפ"א מה' קרבן פסח ה"ה, השוחט את הפסח בזמנו והיה לו כזית חמץ ברשותו לוקה שנאמר לא תשחט על חמץ דם זבחי וכו', והפסח כשר. ולכאורה צ"ע הלא התוס' בפסחים ס"ג ע"א הנ"ל, הביאו תוספתא דקתני, והפסח עצמו כשר, ויוצא בו ידי חובתו בפסח. הרי קתני שלא רק הפסח עצמו כשר, אלא שגם יוצא ידי חובתו בפסח, והביאור הוא דכתב הרמב"ם בפ"ב מה' קרבן פסח ה"ו, גבי שחטו לאוכליו לזרוק דמו שלא לאוכליו הפסח כשר, ואין אדם יוצא בו ידי חובתו. (ועיי' באור שמח שם, ובחדושי רבינו חיים הלוי). הרי מבואר דמשכחת ליה שהפסח יהיה כשר, ומ"מ אין אדם יוצא ידי חובתו בו, ולכן קתני בתוספתא דבשוחט פסח על החמץ, לא רק שהפסח כשר, אלא שגם יוצא בו ידי חובתו, וא"כ הרמב"ם למה השמיט שגם יוצא בו ידי חובתו.

ונראה לפי המבואר בדעת הרמב"ם, שהאיסור לא תשחט הוא לא מדיני הפסח, אלא שהוא איסור חמץ, א"כ פשוט הוא שהפסח כשר ויוצא בו ידי חובתו, שהרי אין זה שינוי כלל בהלכות הפסח, וזהו דכתב הרמב"ם והפסח כשר, היינו משום שלא זה הוא לא מדיני הפסח משו"ה הפסח כשר, אע"פ ששנה עליו הכתוב כמו שהקשה המהרש"א, וכ"ה ברמב"ם בסה"מ הנ"ל, אלא שבכלל אין זה מדיני הפסח, אלא שהוא איסור חמץ, וממילא הפסח כשר ויוצא בו ידי חובתו.

ד

אמנם אכתי צ"ע על הרמב"ם, דאם היה לאחד מבני החבורה חמץ הוא לוקה, הלא זה לאו שאין בו מעשה, וכמש"כ התוס' פסחים ס"ג ע"ב הנ"ל, דלא שייך לומר שיהא לוקה אחד מבני החבורה שיש לו חמץ, שהרי זה לאו שאין בו מעשה. אלא שכבר כתב המגיד משנה בפ"ג מה' שכירות ה"ב, (גבי חסמה בקול לוקה) כלל בדעת הרמב"ם, דכל היכא דמשכחת לאו זה ע"י מעשה, אף דליכא מעשה לוקין, ועיי'

השוחרט את הפסח על החמץ

תקעג

ה'תרס"ג

מל"מ ה' מלוה ולוה פ"ד ה"ו. וא"כ בלאו דלא תשחט דבשחיטה וזריקה הרי זה לאו שיש בו מעשה, ממילא לוקין עליו גם בלא מעשה.

אולם כבר תמהו על המגיד משנה, דכתב הרמב"ם בפ"א מה' חמץ ומצה ה"ג, אינו לוקה משום לא יראה ולא ימצא, אלא א"כ קנה חמץ בפסח, או חימצו כדי שיעשה בו מעשה, אבל אם היה לו חמץ קודם הפסח וכו', אינו לוקה מן התורה מפני שלא עשה בו מעשה. הרי מפורש דאע"ג דמשכחת לאו זה ע"י מעשה, מ"מ כשלא עביר מעשה אינו לוקה. (ועי' מש"כ במשנת יעבץ חו"מ סי' י"ד).

אכן נראה דהאי כללא של המגיד משנה נאמר רק בלאו שכתוב בתורה שהוא במעשה, כגון לאו דלא תחסום שהוא במעשה, א"כ יש לו חומר של לאו שיש בו מעשה גם כשעבר בלא מעשה, כגון בחסמה בקול, כיון שעצם הלאו נאמר בתורה במעשה, וה"ה הלאו דלא תשחט על חמץ, הרי עצם הלאו נאמר במעשה, א"כ יש לו חומר של לאו שיש בו מעשה, גם כשעבר בלא מעשה, כגון שהיה חמץ לאחד מבני החבורה, משא"כ בלאו דלא יראה ולא ימצא, הרי עצם הלאו נאמר בלא מעשה, א"כ מצד הלאו עצמו כפי שכתוב בתורה, אין בו חומר של לאו שיש בו מעשה, אלא שהמעשה עצמו של העובר עושה את הלאו ליש בו מעשה, א"כ פשוט הוא שזה רק באופן שעושה מעשה, אבל בלא מעשה אין זה לאו שיש בו מעשה, כיון שהלאו בעצמו כתוב בתורה בלא מעשה, וכמו שנתבאר.

אוצר החכמה

שלשה עשר מי יודע, הן הי"ג ימים שהם לפני בוא חג הפסח, כי יום הי"ד כבר הוא שייך ליו"ט דפסח, כי נקרא אך ביום הראשון, עיין פ"ק דפסחים (ה' ע"ב), והן באשר ישראל עסוקים אז לחלק חיטין וכל צרכי פסח לעניים, והולכים בדרכי הקב"ה, מה הוא רחום. וכפ"י הפלא"ה על גמ' דר"ה (י"ז ע"ב), כל זמן שיעשו בני כסדר הזה כידוע, בזה מעוררים למעלה י"ג מכילין דרחמי. וזה שלשה עשר מי יודע, הטעם י"ג ימי ניסן יו"ט שקודם פסח, עיין ש"ע או"ח (סי' תכ"ט), שאין אומרים בהם תחנון, לזה אמר שם נגד י"ג מידות הרחמים שמעוררים ע"י שעוסקים בצדקה, ויש להאריך. (שיח יצחק להגר"י ווייס זצ"ל – מכון ירושלים)